

» tur in conspectu tuo omnis vivens ¹. » Et huic testimonio quasi respondit ad nihil aliud, nisi ut Scripturæ sanctæ inter se litigare videantur : quarum concordiam nos debemus ostendere. Ait enim : « Quibus respondendum est, quod de sancto Zacharia et Elizabeth Evangelista testatur, dicens; Erant autem Zacharias et Elizabeth uxor ejus justi ambo in conspectu Domini, et incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela ². » Qui justi ambo utique legerant inter ipsa mandata, quemadmodum sua peccata mundarent. Nam Zacharias, quod de omni sacerdote ex hominibus accepto in Epistola ad Hebræos dicitur, etiam pro suis peccatis utique hostias offerebat ³. Quomodo autem intelligendum sit quod dicitur, « sine querela, » jam supra satis, quantum opinor, ostendimus : « Et beatus, inquit, Apostolus ait : Ut simus sancti et immaculati in conspectu ejus ⁴. » Hoc agitur, ut hoc simus; si immaculati intelligendi sunt, qui omnino sine peccato sunt. Si autem immaculati sunt, qui sunt sine crimine; etiam in hac vita fuisse atque esse negare non possumus : quia non ideo sine ullo peccato est aliquis, quoniam non habet maculam criminis. Unde et Apostolus cum ministros eligeret ordinandos, non ait : « Si quis sine peccato; » quod invenire non posset : sed ait : « Si quis sine crimine ⁵; » quod utique posset. Nec tamen iste ostendit, quemadmodum secundum suam causam debeamus accipere quod scriptum est : Quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens ⁶. » Aperta quippe sententia est de superiore versu illustrius declarata : « Non intres, inquit, in iudicium cum servo tuo, quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. » Iudicium timet, quia misericordiam desiderat, quæ super-

¹ Psal. cxlii, 2. — ² Luc. i, 6. — ³ Hebr. v, 3. — ⁴ Ephes. i, 4. — ⁵ Tit. i, 7. — ⁶ Psal. cxlii, 2.

exaltat iudicio. Hoc est enim : « Ne intres in iudicium cum servo tuo, » noli me iudicare secundum te, qui es sine peccato : « Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens; » quod de hac vita dictum sine difficili quæstione intelligitur; et quod ait, « Non justificabitur, » ad illam perfectionem justitiæ retulit, quæ in hac vita non est.

XXXIX. « Item dicunt, inquit, « Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est ¹. » Et huic evidentissimo testimonio quasi contrariis testimoniis respondere conatus est, quod idem sanctus Joannes in eadem Epistola dicat : « Hoc autem dico, fratres, ut non peccetis. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, et non potest peccare ². » Item illic : « Qui natus est ex Deo, non peccat, quia generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum ³. » Item illic, inquit, ubi de Salvatore ait : « Quoniam ille apparuit, ut peccata tolleretur. Omnis qui in eo manet, non peccat. Omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum ⁴. » Item illic : « Charissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videmus eum sicuti est : et omnis qui habet spem hanc in eum, sanctificat se, sicut et ipse sanctus est ⁵. » Et tamen cum hæc omnia testimonia vera sint, verum est et illud quod proposuit, et non solvit, « Quod si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est ⁶. » Ac per hoc, secundum id quod ex Deo nati sumus, in eo qui apparuit ut peccata tolleretur, id est, in Christo manemus, et non peccamus; hoc est autem, quod homo interior renovatur de die in diem : secundum

¹ I Joan. i, 8. — ² Id. iii, 9. — ³ I Joan. v, 18. — ⁴ Id. iii, 5. — ⁵ Ibid. 2. — ⁶ I Joan. i, 8.

autem quod de homine illo nati sumus¹, per quem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit², sine peccato non sumus; quia sine illius infirmitate nondum sumus, donec illa renovatione, quæ fit de die in diem, quoniam secundum ipsam ex Deo nati sumus, infirmitas tota sanetur, in qua ex primo homine nati sumus, et in qua sine peccato non sumus: cujus reliquiis in homine interiore manentibus, quamvis de die in diem minuuntur in proficientibus, « Si » dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. » Quomodo enim verum est: « Omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum³? » cum secundum visionem et cognitionem quæ erit in specie, nemo eum in hac vita videat atque cognoscat; secundum autem visionem atque cognitionem quæ est in fide, multi sint qui peccent, certe ipsi apostatæ, qui tamen in eum aliquando crediderunt, ut de nullo eorum dici possit, secundum visionem et cognitionem quæ adhuc in fide est, non vidit eum neque cognovit eum. Sed intelligendum arbitror, quia renovatio perficienda videt et cognoscit: infirmitas vero absumenda non videt, nec cognoscit eum: in cujus quantiscumque reliquiis interius constitutis, « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. » Cum ergo per gratiam renovationis filii Dei simus, tamen propter reliquias infirmitatis « nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. » Tunc peccatum nullum erit, quia infirmitas nec interior nec exterior nulla remanebit. « Et omnis qui habet hanc » spem in eum, sanctificat se, sicut et ipse sanctus est. » Sanctificat se, non per se ipsum, sed credendo in illum et

¹ 2 Cor. iv, 16. — ² Rom. v, 12. — ³ 1 Joan. iii, 6.

invocando illum qui sanctificat sanctos suos: cujus sanctificationis perfectio, quæ nunc proficit et crescit de die in diem, omnes infirmitatis reliquias ablatura est.

XL. Item dicunt, inquit, « Non volentis neque curantis, sed miserentis est Dei¹. » Quibus respondendum esse dicit, quod idem Apostolus alibi de quodam ait, « Quod vult faciat². » Item, inquit, ad Philemonem de Onesimo: « Quem ego volueram apud me detinere, ut pro te mihi ministraret; sed sine consilio tuo nihil volui facere, ut non quasi ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium³. » Item in Deuteronomio: « Vitam et mortem dedit ante faciem tuam, bonum et malum, elige vitam ut vivas⁴. » Item apud Salomonem: « Deus ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu consilii sui⁵? adjecit ei mandata et præcepta; si voles præcepta, servabunt te, et in posterum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam et ignem, ad quod vis porrige manum tuam. Ante hominem bonum et malum, vita et mors, paupertas et honestas a Domino Deo sunt⁶. » Item apud Isaiam: « Et si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt terræ manducabitis; si autem nolueritis nec obaudieritis me, gladius vos comedet. Os enim Domini locutum est hæc⁷. » Hic vero, quantumlibet isfī se obtegant, aperiuntur. Declarant enim se contra Dei gratiam vel misericordiam disputare, quam volumus impetrare cum dicimus, « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra: » vel, « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo⁷. » Ut quid enim ista orando tanto gemitu petimus, si volentis hominis et currentis, non miserentis est Dei? Non quia hoc sine voluntate nostra agitur, sed quia voluntas non implet quod agit, nisi divinitus ad-

¹ Rom. ix, 16. — ² 1 Cor. vii, 36. — ³ Philem. 13. — ⁴ Deut. xxx, 15 et 19. — ⁵ Eccli. xv, 14 et seqq. — ⁶ Isai. i, 19. — ⁷ Matth. vi, 10 et 13.

juvetur. Hæc est fidei sanitas, quæ nos facit quærere ut inveniamus, petere ut accipiamus, pulsare ut aperiatur nobis¹. Contra istam qui disputat, contra se ipsum claudit ostium misericordiæ Dei. Nolo plura dicere de re tanta, quia melius eam committo fidelium gemitibus, quam sermonibus meis.

XLII. Videte tamen obsecro quale sit, ideo volenti et currenti misericordiam Dei non esse necessariam, quæ illum etiam prævenit, ut curreret, quia de quodam ait Apostolus, « Quod vult faciat : » ibi ut arbitror, ubi sequitur et dicit : « Non peccat, si nubat². » Quasi pro magno habendum sit, velle nubere, ubi de adjutorio divinæ misericordiæ operosius disputatur. Aut vero etiam ibi prodest aliquid velle, nisi Deus providentia, qua gubernat omnia, marem foeminamque jungat. « Aut quoniam ad Philemonem scripsit Apostolus, ut non quasi ex necessitate bonum ejus esset, sed voluntarium³, » quasi aliter sit voluntarium bonum, nisi cum « Deus operatur » in nobis et velle et operari pro bona voluntate⁴. » Aut quia in Deuteronomio scriptum est, « Vitam et mortem » dedit ante faciem hominis bonum et malum⁴; » et admonuit ut « eligeret vitam » : quasi et ipsa admonitio non de misericordia veniat; vel aliquid prodesset eligere vitam, nisi Deus eligendi charitatem inspiraret, et electam habere præstaret : de quo dictum est, « Quoniam ira in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus⁵. » Aut quia dictum est, « Si voles præcepta, servabunt te⁶ : » quasi non debeat Deo agere gratias, quia præcepta voluit, qui desertus omni lumine veritatis hæc velle non posset. « Positis ante hominem igne, et aqua, quo vult quidem porrigit manum; » sed altior est qui vocat altius quam

¹ Luc. xi, 11. — ² 1 Cor. vii, 36. — ³ Philem. 14. — ⁴ Philip. ii, 13. — ⁵ Deut. xxx, 15 et 19. — ⁶ Psal. xxxix, 6. — ⁷ Eccli. v, 16.

omnis humana cogitatio : quandoquidem initium corrigendi cor fides est, sicut scriptum est : « Venies, et pertransies ab initio fidei¹ : » et quisque ita eligit bonum, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei², et « Nemo potest ad me venire, ait princeps fidei, nisi Pater » qui misit me, traxerit eum³. » Quod de fide dictum esse qua in eum creditur, satis evidenter postea explanat, ubi dicit : « Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus » et vita sunt, sed quidam sunt ex vobis qui non credunt. » Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent credentes, et » quis eum traditurus esset, et dicebat : Propterea dixi vobis ; quia nemo potest ad me venire, nisi fuerit ei datum » a Patre meo⁴. »

XLIII. Magnum autem aliquid pro sua causa se invenisse arbitratus est apud Isaïam prophetam, quia Deus dixit, « Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt » terræ manducabitis : si autem nolueritis et non audieritis me, gladius vos comedet. Os enim Domini locutum » est hæc⁵. » Quasi non lex tota hujusmodi conditionibus plena sit : aut ob aliud superbis præcepta ista data sint, « Nisi quia lex prævaricationis gratia posita est, donec veniret semen cui promissum est⁶. Unde subintravit ut » abundaret delictum, et ubi abundavit delictum, superabundavit gratia⁷ : » id est, ut acciperet homo præcepta, superbe de suis viribus fidens, in quibus deficiens et factus etiam prævaricator, liberatorem salvatoremque requireret; atque ita eum timor legis humilem factum, tanquam pædagogus ad fidem gratiamque perduceret. Ita multiplicatis infirmitatibus postea acceleraverunt⁸, quibus sanandis opportune Christus advenit. In cujus gratiam

¹ Cant. iv, juxta LXX. — ² Rom. xii, 13. — ³ Joan. vi, 44. — ⁴ Ibid. 64, 65. — ⁵ Isaï. i, 19. — ⁶ Gal. iii, 19. — ⁷ Rom. v, 20. — ⁸ Psal. xv, 4.

etiam justi antiqui crediderunt, eadem ipsa gratia ejus ad-
 juti, ut gaudentes eum prænoscere, et quidam etiam
 prænuntiarent esse venturum; vel in illo populo Israël,
 sicut Moyses, et Jesus Nave, et Samuel, et David, et cæ-
 teri tales; vel extra ipsum populum, sicut Job; vel ante
 ipsum populum, sicut Abraham, sicut Noë, et quicumque
 alii sunt, quos vel commemorat vel tacet Scriptura divina.
 « Unus enim Deus, unus mediator Dei et hominum,
 » homo Christus Jesus, sine cujus gratia nemo a condem-
 » natione liberatur, sive quam traxit ex illo in quo omnes
 » peccaverunt, sive quam postea suis iniquitatibus ad-
 » didit¹. »

XLIII. Quale est autem, quod iste posuit in extremo :
 « Si quis dixerit, Potest fieri, ut homo vel verbo non pec-
 cet? Respondendum est, inquit, Si vult Deus, potest : vult
 enim Deus, ergo potest. » Item ait : « Si quis dixerit, Fieri
 potest, ut homo non in cogitatione delinquat? Respon-
 dendum est, Si vult Deus, potest : vult enim Deus : ergo
 potest. » Videte quemadmodum noluerit dicere; Si Deus
 adjuvet, potest; cui dicitur; « Adjutor meus esto, ne de-
 » relinquo me² : » non utique ad corporalia bona capes-
 senda et mala cavenda, sed ad gerendam perficiendamque
 justitiam; propter quod dicimus; « Ne nos inferas in tenta-
 » nem, sed libera nos a malo³. » Nec adjuvatur, nisi qui et
 ipse aliquid agit : adjuvatur autem, si invocat, si credit,
 si secundum propositum vocatus est : « Quoniam quos ante
 » præscivit, et prædestinavit conformes imaginis Filii sui,
 » ut sit ipse primogenitus in multis fratribus; quos autem
 » prædestinavit, illos et vocavit; quos autem vocavit, illos
 » et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorifica-
 » vit⁴. » Currimus ergo, cum proficimus, dum sanitas nos-

¹ 1 Tim. ii, 5. — ² Psal. xxvi, 9. — ³ Matth. vi, 13. — ⁴ Rom. viii, 29.

tra in proficientibus currit : (sicut etiam cicatrix currere
 dicitur, quando bene vulnus diligenterque curatur :) ut
 ex omni parte perfecti sine ulla simms omnino infirmitate
 peccati; quod non solum vult Deus, verum etiam ut im-
 pleatur facit atque adjuvat. Et hoc nobiscum agit gratia
 Dei per Jesum Christum Dominum nostrum¹, non so-
 lum præceptis, sacramentis, exemplis; sed etiam Spiritu
 sancto, per quem latenter diffundur charitas in cordi-
 bus nostris², quæ interpellat gemitibus inenarrabilibus³,
 donec in nobis perficiatur sanitas, et Deus sicuti est, vi-
 dendus æterna veritate monstretur.

XLIV. Quisquis ergo fuisse vel esse in hac vita aliquem
 hominem, vel aliquos homines putat, excepto uno media-
 tore Dei et hominum, quibus necessaria non fuerit remis-
 sio peccatorum, contrarius est divinæ Scripturæ, ubi
 Apostolus ait : « Per unum hominem peccatum intravit
 » in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes ho-
 » mines pertransiit, in quo omnes peccaverunt⁴. » Et ne-
 cesse est, ut impia contentione asserat, esse posse homines,
 qui sine mediatore Christo liberante atque salvante sint
 liberi salvique a peccato; cum ille dixerit : « Non est opus
 » sanis medicus, sed male habentibus : Non veni vocare
 » justos, sed peccatores⁵. » Quisquis autem dicit, post ac-
 ceptam remissionem peccatorum ita quemquam hominem
 juste vixisse in hac carne, vel vivere, ut nullum habeat
 omnino peccatum, contradicit apostolo Joanni qui ait :
 « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos
 » seducimus, et veritas in nobis non est⁶. » Non enim
 ait, habuimus; sed, habemus. Quod si quisquam asserit
 de illo peccato esse dictum, quod habitat in carne mortali
 nostra secundum vitium quod peccantis primi hominis

¹ Rom. v, 25. — ² Ibid. 5. — ³ Rom. viii, 26. — ⁴ Id. v, 2. — ⁵ Matth. ix, 12. — ⁶ 1 Joan. i, 8.

voluntate contractum est, cujus peccati desideriis ne obediamus, Paulus apostolus præcipit¹; non autem peccare, qui eidem peccato, quamvis in carne habitanti, ad nullum opus malum omnino consentit, vel facti, vel dicti, vel cogitati, quamvis ipsa concupiscentia moveatur, quæ alio modo peccati nomen accepit, quod ei consentire peccare sit, nobisque moveatur invitis: subtiliter quidem ista discernit, sed videat quid agatur de Dominica oratione, ubi dicimus: « Dimitte nobis debita nostra²: » quod, nisi fallor, non opus esset dicere, si nunquam, vel in lapsu linguæ, vel in oblectanda cogitatione, ejusdem peccati desideriis aliquantulum consentiremus; sed tantummodo dicendum esset, « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo³. » Nec Jacobus apostolus diceret, « In multis offendimus omnes⁴. » Non enim offendit, nisi cui mala concupiscentia contra justitiæ rationem appetendo, seu vitando, faciendum vel dicendum vel cogitandum aliquid, quod non debuit, sive fallens, sive prævalens persuadet. Postremo si excepto illo capite nostro, sui corporis salvatore, asseruntur vel fuisse, vel esse in hac vita aliqui homines justi sine aliquo peccato, sive nunquam consentiendo desideriis ejus, sive quia pro nullo peccato habendum est, quod tantum est, ut hoc pietati non imputet Deus, (quamvis aliter sit beatus sine peccato, aliter autem beatus cui non imputat Dominus peccatum⁵;) non nimis existimo reluctandum. Scio enim quibusdam esse visum⁶, quorum de hac re sententiam non audeo reprehendere, quanquam nec defendere valeam. Sed plane quisquis negat, nos orare debere, ne intremus in tentationem: (negat autem hoc qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei

¹ Rom. vi, 12. — ² Matth. vi, 12. — ³ Ibid. 13. — ⁴ Jacob. iii, 2. — ⁵ Psal. xxxi, 2. — ⁶ Vide librum de Natura et Gratia, n. 74 et 75.

adjutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem,) ab auribus omnium removendum, et ore omnium anathemandum esse non dubito.